

ČERNODOLSKÝ SPECIÁL

LÉTO 2007
Z KRONIK A HISTORIE

SPECIÁLNÍ VYDÁNÍ ČERNODOLSKÉHO ZPRAVODAJE

PAMĚTNÍ KNIHA OBCE ČERNÝ DŮL - 1. díl

Rukopis učitelů - Antona Taranta z let 1922 – 1927 a Julia Galla z let 1928 – 1938

Předmluva. Podle zákona z 30.1. 1920 a nařízení k provedení z 9.6.1921 byly politické obce povinovány nejpozději do konce roku 1922 založit a vést pamětní knihu obce. Originál pamětní knihy Černého Dolu, který byl psán v německém jazyce, je uložen ve státním archivu v Trutnově. V roce 1999 nechal tehdejší starosta obce Vladimír Vít vyhotovit kopii a věnoval ji předsedovi pracovní skupiny (Arbeitskreis) Černého Dolu panu Ernstu Broschovi. Pan Heinrich Erben, který se zabývá vlastivědnou prací, již dříve přepsal celý text tiskovým písmem (původní byl psán kurentem), aby byl čitelný i pro čtenáře mladších ročníků (tj. poválečných a mladších).

Pan Brosch jej převedl do současné podoby. Ze současné němčiny jej přeložila do českého jazyka paní Ita Cyrusová (dříve Pašková) spolu se svou dcerou žijící v Německu. Já (V. Vít), tento text znovu přepisuji a upravuji do formy použitelné pro tisk v obecním Zpravodaji i jako retrospektivní přílohu obecní kroniky.

Prvním kronikářem byl Anton Tarant, učitel v důchodu. Po jeho smrti v roce 1927 byl zvolen při obecním zasedání 17. ledna 1928 jako jeho následník vrchní učitel Julius Gall. Členy tohoto představenstva obce tenkrát byli: Johann Preller, Franz Kröhn, Hans Polak, Johan Kraus a Josef Weiss. Starostou byl Wenzel Kröhn.

Vznik osady sahá několik století zpátky. Po dlouhý čas se obec oficiálně skládala ze tří částí: **Neudorf** - Nová Ves (nejstarší název - je starší než samotný Černý Důl), **Schwarzenthal** a třetí částí je **Gebirgstheil** (horská část, nebo strana). Až při zasedání představenstva obce dne 1.6.1899 bylo usneseno, budou konstituční jednou obcí - "město Schwarzenthal", s jednotným značením domů, což

dříve bylo usneseno okresním velitelstvím ve Vrchlabí. Vyšší povolení k tomuto kroku bylo uděleno až nařízením ministerstva vnitřních záležitostí ze dne 19.12.1902 a na základě povolení Vrchního soudu v Praze z 19.5.1903 č. IV. 954/00. Od tohoto data nese obec jednotné označení Schwarzenthal (v dále již jen Černý Důl).

Založení Černého Dolu. V okolí obce se těžilo již dávno. V první zmínce z roku 1383 je uvedeno, že pánové z Thurgau, majitelé Hostinného a Čisté již tenkrát v údolí Stříbrného potoka, dnes Čisté, těžili železnou rudu. Vzácné kovy v této zmínce ještě nebyly zmíněny. Těžba stříbra a zlata byla započata pravděpodobně až v 16. století, v době kdy v celých Čechách začínala čilá těžební činnost.

V roce 1564 propůjčila Eustachia z Gendorfu horskému městečku zvláštní privilegia. Pro různá zařízení sloužící k těžbě, jako například důlní jámy se

štolami, cechovní domy, drtírny rud a tavrny bylo dřevo dodáváno zdarma. Také byl zřízen Horní (hornický) soud a dále bylo povoleno konání trhů.

Poznámka: Historie těžby v Černém Dole je dopodrobna popsána ve staré pamětní knize na stranách 1 až 55 (jedná o Ortsbuch Schwarzenthal, kroniku, kterou máme zatím pouze v rukopisu zhruba přeloženou, po její slohové a gramatické úpravě a přepisu se stane součástí zápisů v naší nové kronice a její části budou v případě čtenářského zájmu publikovány i v našem Zpravodaji).

Dále také není bez zajímavosti, že v roce 1564 kromě již zmíněných privilegií dala Eustachia z Gendorfu tomuto místu název „Bergstadt Gotteshilf“ (Městečko Boží pomoci) – stejný název jakým byla nazývána kaple, která se stala po pozdějších dostavbách a úpravách kostelem Sv. Michaela. (pokračování na druhé straně speciálu)

Abb. 3, Schwarzenthal von Südwesten im Jahr 1906

Rukopis učitelů - Antona Taranta z let 1922 – 1927 a Julia Galla z let 1928 – 1938

K Černému Dolu přísluší další osídlená místa v horské oblasti (výše zmíněná Gebirgstheil). Jsou to: Berghaus, Bohnwiesbauden, Böhnischbauden, Fuchsbergbauden, Töpferbauden, Spiegelbaude a Dreckbaude. Součástí byla i bouda Dumlichbaude, která ale před lety vyhořela a již nikdy nebyla znovu postavena.

„**Berghaus**“ je osamocené stavení vlevo za potokem od cesty od myslivny a „Töpferbauden“ (Hrnčířskými Boudami), v místech dnes nazývaných „u dolů“. Podle jména bouda zřejmě postavena horaly již v 15. století. V bezprostřední blízkosti byly stoly bývalých stříbrných dolů. Od nich je odvozen název potoka – Stříbrný potok, a rovněž i nedalekého mostu – stříbrný most.

(Poznámka kronikáře: v tomto textu není zmíněno stavení nedaleké, podle cesty výše položené „Schneiderwiese“. Po této chalupě jsou na louce zvané „Snajdrovka“ dosud výrazně znatelné pozůstatky).

Bohnwiesbauden jsou položeny na bohatě zarostlých horských loukách a nabízí úžasný výhled na Sněžku a Studničnou horu. (Jsou to: Krakonoš, Helena, Pražská bouda, vyhořelá Bobí bouda, Slovanka a Oddech – dříve Hubertus – pozn.kron.) Název vznikl zřejmě z „Bodenwiesbauden“.

Böhnischbauden, (Benišky) jsou položeny severozápadně od Černého Dolu na jižním úbočí hory Bönischberg (dnes Špičák) – pojmenované s největší pravděpodobností podle příjmení Bönisch. Böhnischberg – pojmenováno opět dle příjmení Bönisch.

Töpferbauden – Hrnčířská bouda, později Hrnčířské Boudy leží na sever od obce na travnatém lesním palouku, takzvaném Töpferwiese, který byl pojmenován podle na něm postavených bud.

O vzniku názvu kromě velice pravděpodobné možnosti že dle příjmení Töpfer, existuje ještě jedno vysvětlení, spíše místní pověst: Původně se boudy jmenovaly „Bergbauden“ (zřejmě odvozeno od příjmení místního obyvatele Bergera). Jednou v období Velikonoc přišel s žádostí o nocleh do boudy mladý muž (mluvíme o čp.180, Erlebachův hostinec,

později Hrnčířská bouda, dnes Mír), při velikonočním obyčejí (Schmeckostern) měla být rozbita nádoba – hrnec, který zpravidla stával u kamen – jednalo se o hliněnou nádobu, ve které stála smetana připravená na výrobu másla. V lidovém jazyce se jí také říkalo „zertöpert“. Mládenec dle tradice zřejmě nádobu i se smetanou na oslavu svátku hbitě rozbil. Později se tomuto domu humorně říkal o „u Töpfer-Schoffer, později vznikla forma „Töpferhäuser“ a jako Töpferbauden byla později pojmenována celá tato osídlená lokalita.

Ještě výše než Töpferbauden ležela severozápadním směrem „**Dumlichbaude**“, která zcela vyhořela a nebyla již obnovena. Pojmenování pochází z jednoho druhu zeleniny, kterou zde majitel pěstoval – jemu nejdříve říkali „Tumlich Franz“, později tak byla nazývána v upravené výslovnosti celá bouda. Dnešní Lesní bouda nesla nelichotivý název „**Dreckbaude**“.

Těžba. Na více než dvaceti místech se tenkrát dobývalo zlato a stříbro. Zlato bylo odváděno týdně nebo měsíčně do Prahy a Kutné Hory. Získávání obou surovin bylo velice těžké. Často byly práce na delší dobu přerušeny průnikem vody. Jejich odčerpávání, případné odpouštění bylo velice pracnou a nákladnou činností.

Nejvyšších výnosů bylo dosaženo pravděpodobně v období kolem roku 1607. Postupem času se ale výnosy snižovaly, zařízení z toho důvodu chátralo a třicetiletá válka ho zcela zničila. Od roku 1624 do 18. století vše zpustlo a horníci se odstěhovali nebo si našli jinou práci.

Teprve když hrabata Morzinové získala do svého majetku Vrchlabí a Černý Důl, začala těžbě opět věnovat pozornost. V roce 1709 byla v Černém Dole založena horní společnost s cílem obnovit těžbu ve starých stříbrných a zlatých dolech. Zpočátku byla tato snaha velice málo úspěšná. I když později výnosy pomalu stoupaly, nebylo již nikdy dosaženo stejné výnosnosti jako kdysi. Opět docházelo k postupnému upadání tržby a činnosti, až se v roce 1817 zastavila úplně. Od té doby toto místo jen chudlo, k čemuž přispěly také četné požáry.

Vývoj mechanických podniků. Do roku 1859 byly v naší obci dva mlýny a jedna pila. V jednom z mlýnů se dokonce vyráběli střešní šindele. Zde v tomto mlýně byla postavena tzv. Krausova hoblírna (údajně první v Rakousko-Uhersku), avšak ve vlastnictví pana Exnera z Janských Lázní a mimo provoz (z neznámých důvodů). Zároveň byla postavena papírna, kde bývalo zaměstnáno deset až patnáct dělníků. Po smrti majitele, který neměl potomky střídala papírna různé majitele dokud nepřestala být výdělečná. V roce 1874 koupil tento majetek Josef Menčík a založil zde barvírnu a ruční tiskárnu, kterou postupně rozšiřoval až měla v roce 1878 i třináct mechanických stavů. Po několika letech musela být továrna přestavěna a po jejím znovuotevření pojala 200 stavů. Roku 1887 postavil pan Menčík další tkalcovnu pod Kühnlovým hostincem (na tomto místě stojí dnes hotel Aurum). A pak v roce 1900 na místě spodního mlýna další mechanickou tkalcovnu. Díky těmto továrnám našla většina místních obyvatel znovu obživu.

Na uvedených fotech můžete srovnat historický pohled do centra Černého Dolu se současností (nahoře).